

УДК 821.352.3

DOI: 10.31143/2542-212X-2018-2-94-100

МОТИВНЫЙ АНАЛИЗ ПОЭЗИИ Х. КУНИЖЕВОЙ**Л.Б. ХАВЖОКОВА**

*Институт Гуманитарных исследований – филиал ФГБНУ
«Федеральный научный центр «Кабардино-Балкарский
научный центр Российской академии наук»
360000, КБР, г. Нальчик, ул. Пушкина, 18
E-mail: lyudmila-havzhokova.86@mail.ru*

Аннотация. Статья посвящена исследованию поэзии кабардинской поэтессы Хаишат Кунижевой. Автор ставит целью выявить основные мотивы лирики, определить идейно-тематическую направленность ее поэзии в целом. Исследование базируется на методе художественного анализа. В ходе исследования выявляются основные мотивные линии поэзии Х. Кунижевой, ее нравственно-философские и идеологические ориентиры. Автор делает предположение об удачном и оригинальном синтезе разных мотивов в лирике поэтессы. Результаты исследования могут быть применены в сфере литературоведческих исследований.

Ключевые слова: поэзия; мотив; тематика; проблематика; кабардинская литература; стихи; лирика; литературный процесс.

MOTIVE ANALYSIS OF H. KUNIZHEVA'S POETRY**L.B. HAVZHOKOVA**

*The Institute for the humanities research
Affiliated Federal State Budgetary Scientific Establishment «Federal Scientific Center «Kabardian-
Balkarian Scientific Center of the Russian Academy of Sciences»
360000, KBR, Nalchik, Pushkina st., 18
E-mail: lyudmila-havzhokova.86@mail.ru*

Abstract. The article's subject is the study of the poetry of Kabardian poetess Haishat Kunizheva. The author aims to identify the main motives of the lyrics, to determine the ideological and thematic focus of her poetry in general. The research is based on the method of artistic analysis. In the course of the study, the main motive lines of Kh. Kunizheva's poetry, its moral, philosophical and ideological guidelines are revealed. The author makes the assumption of a successful and original synthesis of different motifs in the lyrics of the poetess. The results of the research can be applied in the field of literary research.

Key words: poetry; motive; subjects; problems; Kabardian literature; poems; lyric poetry; literary process.

КЪУНЫЖЬ ХЬ. И УСЫГЪЭМ И МОТИВХЭР

Къуныжь Хьэишэт и усыгъэр и купщэкӀэ, къыщиӀэт ӀуэхугъуэкӀэ зыми емыщхьу жыпӀэмэ, ущыуэнущ. Абы щытепщэр усыгъэм сыт хуэдэ зэмани къыдекӀуэкӀ темэхэрщ (урысыбзэкӀэ «вечные темы» жыхуаӀэхэрщ). Апхуэдэщ хэкум, лъэпкъым, анэм теухуахэр, лъагъуныгъэ, пейзаж мотивхэр, гъащӀэм и лъэныкъуэ псори къызэщӀэзыкъуэ философии лирикэр. Ахэр зы усэ кӀэщӀым и кӀуэцӀкӀэ щызэхэхуэнауэ Къуныжьым и усыгъэм ущрихьэлӀэ къохьу, икӀи аращ усакӀуэм и художественнэ Ӏэзагъым и нэщэнэу, и хьэтӀым и щхьэхуэныгъэу къэлгытапхьэр.

Къуныжь Хь. и граждан лирикэр, хэкур фӀыуэ лъагъуным ехьэла мотивыр и усыгъэм щытепщэхэм ящымыщми, щӀыпӀэ хэха щеубыд. УсакӀуэр псэ къабзэкӀэ и лъахэм зэрыбгъэдэтым и щыхьэтц абы зэрызыхуигъазэ мыпхуэдэ сатырхэр:

*УзимыӀамэ, сытыт си дунейр,
СимыӀэу псэху
ЗгъэлапӀэ си щӀыналъэ?
Пцэдей сихунум уи гум
Къэбэрдей,
ИреувыӀэ нобэ
Си шыналъэр. [Кунижева 2015: 5]*

УсакӀуэм и лъагъуныгъэ усэхэр пщыдджыжь акъужьым хуэдэу къабзэщ, гуапэщ, литературэджым, критикым и нэкӀэ уеплъмэ, щӀэныгъэр и лъабжьэу зэпкърыпхмэ – образ щӀэщыгъуэхэр къыщыгъэщӀащ, гупсысэ къӀуэтэкӀэ гъэщӀэгъуэнхэмкӀэ зэщӀэуэдащ. «Си лъагъуныгъэр езгъэпщэнут...» усэм и лирикэ лӀыхъужьыр, псэм щигъафӀэ гухэльым и дахагъыр, кууагъыр лъэщагъыр къиӀуэтэн папщӀэ, ар зыхуигъэдэн, зригъэпщэн дунейм щимыгъуэту гупсысапӀэ йохуэ: «уэгу вагъуэм хуэдэ мыӀэрысэм» иригъэпщэнуги, ар «бжьыхьэм жьы къепщэнум ихьынущ игъуэ нимыгъэсу»; «жьэгум хьуаскӀэ къыдэльэтым» хуигъэдэнуги, «щӀымахуэр къэсым жьым къимыхьу щытам уэс щӀыӀэр, бзийр ипхьуатэу»; «пщэддыджьым уафэм къыхьэ дыгъэм» иригъэщхьынути, «дунейм имыхь сыт щыгъуи бзыгъэу...», нэгъуэщӀу жыпӀэмэ дыгъэри пщэм щыкъуилъафэ къохьу. ИкӀэм-икӀэжым, лирикэ лӀыхъужьым къыгуроӀуэ лъагъуныгъэ къабзэр зыхуэбгъадэ хьун зэрыщымыӀэр, абы къыщынэмыщӀауэ, цӀыху къэскӀэ зэрызэмыщхьым и щыхьэту, и гухэль щӀыкӀи зэриӀэжыр, и гухэльри езы цӀыхум и псэм и плъыфэу къызэригъэщӀыр. Ар зи гугъу тщӀы усэм художественнэ бзэ дахэкӀэ къыщыӀуэтащ:

*НэгъуэщӀ ар зэщхь темыт мы щӀыгум –
Си лъагъуныгъэр ещхьыжщ си гум. [Кунижева 2015: 11]*

Лъагъуныгъэ мотив къызыпкърыщ усэу Къуныжь Хь. и ӀэдакӀэ къыщӀэкӀахэм зэдыщӀэкӀыу зы щхьэхуэныгъэ япкърыльщ – гухэльыр къабзэщ,

ар зыпкършыпсыхьа псэр итхьэщыкIащ. Аращ усакIуэм и лъагъуныгъэ лирикэр «къабзэ», «лыд» «нур» псалъэхэмкIэ зэщIэуздэуэ щыщытым и щхьэусыгъуэри. Къэтхьынщ цапхьэ зыбжанэ: «*Уи теплэ сызэжьэр къыхьэну нэхьей, / Лыдыжу цхьэгъубжэр сольэцI*» [Кунижева 2015: 53]; «*Лъагъуныгъэ пхузилари уэ зым фIэкI / Темыплъэну, мазэ нурым кIуэцIашыхь*» [Кунижева 2015: 54]. Абы шыгъуэми, мазэмрэ дыгъэмрэ хуэдэу, ХьэИишэт и усэхэм къыхэщ лъагъуныгъэм лъэныкъуитI иIэщ: и зы лъэныкъуэр гуапэмэ, адреыр – гуауэщ. Гухэлыр нэхь къабзэхукIэ, къару лъэщи хэлыщ икIи нэхь гуащIэщ. А гурыщIэр сыт шыгъуи гуапэу, IэфIу зэрыщымытыр Къуныжьем «Сымымазэ, сымыдыгъэ...» зыфIища усэм IупщIу къыхощ: «*И цIопищ гуащIэм лъагъуныгъэм / Чыным хуэдэу сегъэлыей...*» [Кунижева 2015: 56], – етх усакIуэм.

Къуныжь Хь. и пейзаж лирикэр и творчествэ псом щынэхь лъэщ дьдэхэм, шытепщэхэм ящыщ. УсакIуэм и дэтхэнэ усэми щыуэпсым и теплэ зэхуэмыдэхэр хэхуэнащ. Абы шыгъуэми, лирикэ лыхьужьым и псэм шыщIэхэм, и гурыщIэхэм дунейм и шытыкIэр пэщIэгъэувакьым, атIэ поджэж: щыуэпсым и образхэмкIэ цыхум и зэхэщыкIыр, гухэлыр, гупсысэр къэлээта мэхьу. «Зы гьатхэр тIуми...» усэм деж фIуэ зэрылбагъухэм гьатхэми закьыдешI, къахуогуфIэ, къопсэльылIэ, абыхэм я гурыщIэм и плыфэ фашэкIэ дунейр зэщIехуапэ:

*И лъагъуныгъэм
КъытхуищIащ и гугъу,
Дэ тIум ди лъагъуныгъэр
ТхуигъэлыапIэу.
КъыищIэм тIуми
Шейтеяуэ дигу,
Хыхьащ жыг хадэм
ТхэмтэкIэ ихуапэу. [Кунижева 2015: 15]*

ГьащIэм ехьэлIа гупсысэ куухэр къыщиIуатэкIи Къуныжьем щыуэпсым и образхэр Iэзэу къегъэсэбэп. Абы и усыгъэм хьэл зэрыхуэхьуащи, дунейм и шытыкIэр къетхэкIыныр мащIэщ, ар цыхум и гупсысэ-гурыщIэ гуэрхэм ехьэлIауэ шытыпхьэщ, цыхупсэм и гьуджэу увьпхьэщ. Нэхьыщхьэжращи, усакIуэмрэ щыуэпсымрэ псэкIэ зэпыщIащ, зэрощIэ: «*Цыху гуэр сфIоуцI хуейуэ / Си гуицIэгъу, / Жьы щыIэ ябгэм / СылуицIэхукIэ*» [Кунижева 2015: 22], – щетх абы «Жьы щыIэр жэщми мыгъуэлъыж...» зыфIища усэм.

Къуныжь Хь. и усыгъэм гьащIэм и философии куу хьболбагъуэ. УсакIуэм къыгъэщIа илэсхэри, игъэва гурыгъу-гурыщIэхэри, акьылрэ псэкIэ зыхуэкIуа гупсысэхэри зэхэшыпсыхьарэ а псом къыхудэкIуа Iуцыгъэр и тегъэщIапIэу, езым и дуней еплъыкIэ и усэхэм къыщигъэщыжын лъэкIащ. Апхуэдэ щыкIэм тету абы гьащIэм сыт шыгъуи къыдекIуэкI хабзэ гуэрхэр иубзыхуащ, усэбзэ дахэкIи къиIуэтащ. Абыхэм языхэз «Зэ хьуамэ псыIэ пэшхьэку яжьэр...» усэм къыщыхьащ:

*Мырауэ сфIоуцI и лъабжьэр гъащIэм:
Зым хуэхъур хуцхъуэ зым и цхъухъуц.
ТIум яз хэмытмэ – гуанэр мащIэуц.
ТIум яз хэмытмэ – гуауэр кIыхъуц. [Кунижева 2015: 27]*

Мы сатырхэм усакIуэм щIагъыбзэу щIилъхъэр гъащIэм IэфIри дыджри зэрыщызэщIэлъырщ, гуфIэгъуэри гуауэри зэрыщызэльэпагъырщ, ер умыгъэунэхуауэ фIыр зэрызэхыумыщIэрщ.

Къуныжь Хь. и усыгъэм къыпкърыщ псэр къуэпс быдэкIэ адыгэм и тхыдэм, пасэрей хабзэхэм, нарт эпосым, IуэрыIуатэм, уэрэдыжьхэм зэрапыщIар усакIуэм и лъэпкъ зэхэщIыкIыр зэрылъагэм и щыхъэтц. Абы щыгъуэми, тхыдэм щыхуэусэкIэ, ХьэIишэт и усыгъэм цIыхухъу хьэл къештэ – и псалъэр быдэу егъэувыф, и къэIуэтэкIэм ерыщыгъэ щIелъхъэф, и гупсысэр къару къэмылэнджэжкIэ епсыхъыф. ЖытIам и зы щыхъэтц тхыгъиплI къызэщIэзубыдэ «Уэрэд» усэ Iэрамэр. Абыхэм языхэзым адыгэм ижь-ижьыж лъандэрэ къыдекIуэкIа хьэл-щэныр екIуу къыщыгъэлъэгъуэжащ. Мыращ, усакIуэм пэжу зэритхымкIэ, адыгэр къызэрыгъуэгурыкIуар, зэрихъа хабзэ-бзыпхъэр, лIэныгъэм и шынагъэкIи IэщIыб ирамыгъэщIыфу къыдекIуэкIа псэукIэр:

*Къыхуепсыхамэ хъэщIэу хамэр,
Къэмыхъут хуимыщIу хамэм дзыхь.*

<...>

*Гурыцхъуэ щIыныр имыхабзэт,
Къарум, акъылым ящIт хэмыщт.
Хыхъамэ зауэм – хуэдэт шабзэм,
Мэш губгъуэм хисэмэ – емышт.*

*ХамэщI имыхъэт ихъунищIэну,
И лъэпкъ нэмысыр ихъумэжт... [Кунижева 2015: 32]*

Щабэу, гуапэу, удз гъэгъакIэ зэщIэбгъауэ, акъужь къабзэ къыщIихуауэ, гъатхэр щытепщэу гъэпсауэ щыт зи гугъу тщIы Къуныжь Хь. и усыгъэм лъэпкъым и блэкIар зы узыфэ IэпапIэу къыхощ. А тхыдэр усакIуэм «гугъу» жыхуиIэ эпитетымкIэ егъэбелджылы.

«Тенджыз ФIыщIэм и Iуфэм» фIэщыгъэм щIэт усэм лъабжьэ хуэхъуар ИстамбылакIуэрщ, Кавказ зауэм и кIэухыу XIX лIэщIыгъуэм икухэм адыгэхэм я лъахэр зэрырагъэбгынауэ щыта Iуэхугъуэрщ, Тырку щIыналъэм шагъэIэпхъуэм, Тенджыз ФIыщIэм ди лъэпкъэгъу куэд зэрыхэкIуэдарщ:

*СыщымыIа ТыркущIым,
Чэбэр сымылъэгъуа.
Я гуауэм сегъэпIыщIэ
И щIагъ тенджызым хъуам. [Кунижева 2015: 74]*

Усаклуэм кыгьэлъэгъуэж лъэхъэнэ лъандэрэ лэщыгъуэрэ ныкьуэрэ дэжыжами, нобэр кыздэсым тхыдэм и гуауэр ужьыхакъым, усаклуэпсэми ар гуащлэу зыхещлэ:

*Узыбгынахэр, Хэку,
Щигъуауэ зы лэщыгъуэ,
Ягу кытыцлэбэгу
Уэрклэ, мес, мэщыгъуэ.
Хэкужъым икыжахэр
Зэрогъуэт,
Адыгэ быниц... [Кунижева 2015: 117]*

Къуныжъ Хьэишэт и усыгъэм и щхьэхуэныгъэхэм языхэзщ абы езым и макъ кызырыхэлукыр, и дуней еплъыклэ щхьэхуэ зэрыщызэфлэгъувар. И усэхэм языхэзым усаклуэр и щхьэ хуиубзыхужа хабзэ хэхахэм, кыыхиха гъуэгуанэм тезышыфын зэрыщымылэр налуэу кыыхош: «*Сыщыхасэм сыкыщыкыгу, / Уэ зэгъащлэ, – сымыдзэл, / Си къудамэр кыгуащыкылым, / Гуэщыкылылэр си анэли*» [Кунижева 2015: 102]. Зи гугъу тщы гупсысэм – Къуныжъым езым и художественнэ хьэтл, макъ щхьэхуэ зэрызэфлэгъуэвэфам – кыпащэ усаклуэмрэ усыгъэмрэ я зэхущытыклэр кызыхэщ усэхэм. Усэ зытхыр и усыгъэм, и лэдакъэщлэкхэм я тепщэу, художественнэ псалъэр здыхуей лъэныкьуэмклэ иунэтлу тфлэщми, абы кыпэщлэу еплъыклэ Къуныжъ Хьэ и «Усэ сэ стхыркъым...» тхыгъэм дыщрохьэллэ:

*Усэ сэ стхыркъым,
Езы усэм си гъащлэр зэхельхьэ,
Зэрегъэзахуэ си хьэлыр. [Кунижева 2015: 160]*

Къуныжъым и усэхэм я поэтикэм – зэрытха бзэм, ритмикэм, строфикэм, абыхэм кыщыгъэсэбэпа рифмэ лэужьыгъуэхэм, н. – щхьэхуэу кытеувылэпхьэщ. Псом япэу кыыхэгъэщыпхьэраши, усаклуэм и анэдэльхубзэр лэзэу егъабзэ, абы и лэмал гъэщлэгъуэнхэр и усыгъэм лэкуэлъаклуэу хеухуанэ. Нэхьыбэрэ абы узыщрихьэллэхэм ящыщ зэгъэпщэныгъэ, метафорэ, къэгъэпсэуныгъэ лэмалхэр, эпитет гъэщлэгъуэнхэр, егъэлеиныгъэхэр. Къэтхьынщ шапхьэ зыбжанэ: «*Уэишым кыыхыхьауэ дыгъэ бзийхэр къофэ*» [Кунижева 2015: 8], «*Сыножъэ сэ бэишэчу, лэм и гъунэу, / Щы зэгуэчар зэрежъэм хуэдэу псым*» [Кунижева 2015: 10]; «*Адэ цлэиныфлэци, гугъэм, / Сыщыхэтыми бэлыхь, / Шыщлэм хуэдэу, гъатхэ губгъуэм / Емызэшу кыщцежыхь*» [Кунижева 2015: 35]; «*Еплъыт, пиэплъыр, бащлъыкь плыжъу, / Едзэклащ бгы дамэм. / Псыри хуэдэщ бгырыс хьыжъэм / Игъэпса гъуэгуанэм*» [Кунижева 2015: 37]; «*Зэманыр шыфлу клуэрт мылэащлэу, / <...> / Гу лъыдытэххээрэ, ди гъащлэр / Ди сабий щхьэцхэм уэишыу ныжт*» [Кунижева 2015: 40]; «*Шыщлэм пцлэхэль дыжъын уэзджынэу, / Уи флэщлэ жыгым мазэр флэщ*» [Кунижева 2015: 75]; «*Мазэр хуэдэу кхъуейхьэл ныкьуэм / Пиэ шэжыпсым ныхоткыухь*» [Кунижева 2008: 563], н.ку.

Къуныжым и усэхэм ритмикэ шэщӀа ящӀэлъщ, языныкъуэхэм укыщеджэкӀэ макъамэ щӀэлъу зыхыбощӀэ. Мис, псальэм папщӀэ, усэ зэхуэмыдэхэм кыыхэтха щапхытӀ:

*Къыдыхъэжам я жьэгум,
Къахохъэри къару,
Къыщофэ гуфӀэу уэгум:
«Къру, къру, къру». [Кунижева 2015: 42]*

.....
*Дышыпсэу, дыпсысэу
Дихъэжми уафэгу,
Къэдгъанэ гупсысэр
Щыблэнур ди жьэгущ. [Кунижева 2015: 142]*

Рифмэ лӀэужыгъуэхэм ящыщу ХьэӀишэт и усэхэм нэхьыбэ дьдэрэ кыыщыгъэсэбпар кӀэух рифмэ зэблэдзарщ:

*Зы щӀалэгъуэщ цӀыхум иӀэр...
Илъэс къэскӀэ уэсыр къос,
Щымахуае щащыху щӀыӀэр
ИгъэткӀуну дьгъэр къопс. [Кунижева 2015: 56]*

ИщхъэкӀэ къэтхъа щапхъэм деж рифмэ зэблэдзакӀэ зэпыщӀащ япэ сатырымрэ ещанэмрэ (*иӀэр – щӀыӀэр*), етӀуанэмрэ еплӀанэмрэ (*къос – къопс*) я кӀэуххэр. Ахуэдэуи зи гугъу тщӀы усыгъэм сатыркӀуэцӀ рифмэм и щапхъэ дахэ ущрохъэлӀэ: «*Си нэбгъузым щоджэгу уафэ нэзыр*» [Кунижева 2015: 108]. Мыбдежым сатырым и пэщӀэдзэмрэ и кӀэухымрэ «*нэбгъузым – нэзым*» жыхуиӀэ рифмэ къулеймкӀэ зэпыщӀащ.

Гу зылытапхъэхэм ящыщц усэхэр зэрыгъэпса строфикэр. Адыгэ усыгъэм нэхьыбэрэ кыгъэсэбэп сатыриплӀ строфам нэмыщӀ, Къуныжым и усыгъэм сатыр бжыгъэ зэхуэмыдэу – сатырихыу, сатыриблү, сатырийуэ – зэхэль строфахэм ущрохъэлӀэ. Псальэм папщӀэ, «Ди уэрэдыжъхэр» усэр сатырихыу зэхэль строфакӀэ тхащ:

*Адыгэ уэрэдыжъхэм я макъамэр,
Кхъузанэм хуэдэу си акъылым ез.
Си бзэ шэщӀар хъыринэ ирегъащӀэ,
ИмыщӀа куэди си гум кърегъащӀэ,
Темыльа куэди си псэм къытрелъхъэ,
Хэль дэп жьэражъэм махуэ Іэджи сфӀес. [Кунижева 2015: 67]*

Сыт хуэдэ гъэпсыкӀэ-ухуэкӀэ ямылами, Къуныжъ Хь. и усэхэр зы жыпхъэ гуэрым е гупсысэ щхъэхуэм ихузауэ щыткъым: абыхэм псэ ялутщ, я щыӀэкӀэ-псэукӀэ яӀэжщ, сыт щыгъуи купщӀэкӀи фащэкӀи заужь зэпытщ. Абы щыхъэт тохуэу усакӀуэм и ІэдакъэщӀэкӀ мыпхуэдэ сатырхэри:

Си усэхэр жынукъым мывэу,
 Си псалъэхэр бзууэ щхьэхуитщ. [Кунижева 2015: 65]

КъызэщIэкъуауэ къапщтэмэ, Къуныжь Хь. и усыгъэ дунейр псалъэ зыбжанэкIэ пхуэгъэбелджылынуш – «дахагъэ», «гуапагъэ», «щIыуэпс», «нэхуш», «лъагъуныгъэ», «гушIэгъу». Псом нэхърэ нэхьыщхьэраци, зи гугъу тщIы гурыIуэныгъэхэр усакIуэ нэсым и тхыгъэхэм образ гъэщIэгъуэнхэмкIэ хэгъэтIухъауэ щыт хабзэщ. Сыт а къалэн мытыншыр Къуныжьми къышIехъулIэр? – УсакIуэм и псэр дунейм щытепщэ дахагъэм, гъащIэм хэль гуапагъэм и плъыфэщи, щIыуэпсым хуэдэу щхьуэкIэплъыкIэщи, акъужьым хуэдэу къабзэщи араш! Дэ дызэрэплъымкIэ, эстетикэ лъагэм и шапхъэщ мы сатырхэр:

*Дыжьбыныху макъыр хэльщ нэхушым,
 Дыщафэ тиэплъым дыгъэр хэльщ,
 Дунейм дахагъэу къыщыушым
 Сэ си псэм зыхипщэну хэти.* [Кунижева 2015: 58]

Мы едзыгъуэм дежи зэрыщынэрылъагъуши, усакIуэм и IэдакъэщIэкIхэм я нэщэнэ нэхьыщхьэхэр усыгъэ лъагэм и пщальэу щытыпхъэ гурыIуэныгъэхэрщ. Апхуэдэ нэщэнэхэм Къуныжь Хь. и усэхэм «я гъуэгъу кIыхь хьуну», сыт хуэдэ лъэхъэнэми езым я щIэджыкIакIуэ хагъуэтэну, мылIэжыныпсэ яIуту къэтлътэнымкIэ шэсыпIэ драгъэхъэ.

ИСТОЧНИКИ И ЛИТЕРАТУРА

Кунижева 2015 – *Кунижева Х.М.* Праздник весенней травы. Стихи, поэмы. (На каб. яз.). Нальчик: Эльбрус, 2015. – 208 с.

Кунижева 2008 – *Кунижева Х.М.* Стихи // Антология кабардинской поэзии. (На каб. яз.). – Нальчик: ГП КБР «Республиканский полиграфкомбинат им. Революции 1905 г.». Издательский центр «Эль-Фа», 2008. – С. 559-564.

REFERENCES

KUNIZHEVA Kh.M. *Prazdnik vesennei travy. Stikhi, poetry* [Spring grass feast. Poetry, poems]. – Nal'chik: El'brus, 2015. – 208 p. (In Kabardian)

KUNIZHEVA Kh.M. *Stikhi* [Poems]. IN: *Antologiya kabardinskoi poezii*. [Antology of Kabardian poetry]. – Nal'chik: GP KBR «Respublikanskii poligrafkombinat im. Revolyutsii 1905 g.». Izdatel'skii tsentr «El'-Fa», 2008. – P. 559-564. (In Kabardian)